

კომიკურის ენობრივი საშუალებების
ქართულად თარგმანის ზოგიერთი ასპექტი

SOME ASPECTS OF THE TRANSLATION OF THE
LINGUISTIC MEANS OF THE COMIC INTO GEORGIAN

მარინე ალექსიძე
Marine Aleksidze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: პრაგმატული ინტენცია, კომიკური,
კომუნიკაციური ეფექტი, თარგმანი, ადეკვატურობა.

Keywords: pragmatic intention, comic, communicative effect,
translation, adequacy.

ტრანსლატოლოგიის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე აქტუალურია სხვადასხვა თეორიული საკითხის განხილვა პრაგმატიკის ქრილში. დეფინიციის თანახმად, პრაგმატიკა შეისწავლის სინამდვილის აღმნიშვნელი ენობრივი ერთეულების დამოკიდებულებას იმათ მიმართ, ვინც მათ იყენებს (ავტორი). შესაბამისად, მხატვრული ნაწარმოები წარმოადგენს ავტორის სინამდვილისა და თავის თავის მიმართ რაღაც დამოკიდებულების გამოხატვას და ავტორის ეს დამოკიდებულება მიმართულია მკითხველზე ერთგვარი ეფექტის მოსახდენად. გარკვეული კომუნიკაციური ეფექტის მოხდენის, რეცეპტორზე პრაგმატული ზემოქმედების შესაძლებლობა ფორმირდება ავტორის მიერ შეტყობინების შინაარსის და მისი გამოხატვის ენობრივი საშუალებების არჩევის შედეგად. ცხადია, მხატვრული ტექსტის პრაგმატული პოტენციალი არ არის რაღაც ერთიანი, მონოლითური, არამედ შედგება ტექსტის ელემენტების ნაკრებისაგან, რომელიც ჯამში, ავტორის ჩანაფიქრის თანახმად, იწყებს მკითხველზე გავლენის მოხდენას.

მიხეილ ბულგაკოვის რომან „ოსტატი და მარგარიტას“ პრაგმატული პოტენციალი, უდავოდ, ძალზე დიდია. ამასთან, მაინც შეიძლება გამოვყოთ ავტორის ძირითადი ინტენციები, რომლებიც წამყვან როლს ასრულებენ ნაწარმოებში.

ერთ-ერთი ცენტრალური ადგილი რომანში უკავია კომიკურს, ამიტომ ძალიან მნიშვნელოვანია, ტექსტის პრაგმატული ელემენტები, რომლებიც შეიცავენ კომიკურ კომპონენტს, ადეკვატურად იყოს გადმოცემული თარგმანის ტექსტში, რადგან პრაგმატული ინტენციების დამახინჯება იწვევს როგორც ცალკეული სიტუაციის არასწორად გაგებას, ისე თვით ავტორის ნიველირებას, ანუ მთლიანობაში თარგმანის ღირებულების დაქვეითებას.

მხატვრული ტექსტის შექმნისას ავტორი ეყრდნობა საზოგადოების მიერ შემუშავებულ ნაციონალურ, კულტურულ და ისტორიულ ტრადიციებს. ტექსტის თარგმნის დროს ხდება „ტექსტის ტრანსპონირება არა მარტო სხვა ენობრივ სისტე-

მაში, არამედ სხვა კულტურის სისტემაში“ (შვეიცერი, 1985:17). ეს იმას ნიშნავს, რომ მხატვრული ნაწარმოების თარგმანი არ არის უბრალოდ ერთი ნაწარმოების ხელმეორედ გამოხატვა სხვა ენის საშუალებებით, არამედ ამასთან ერთად ორიგინალის ენის კულტურის სპეციფიკური მახასიათებლების გააზრებაა, რომანის აზრობრივი კომპონენტების შინაარსის გაგება და ბოლოს მათი ასახვა სხვა ენის საშუალებებით. აქედან გამომდინარე, ძალზე მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია მ. ბულგაკოვის რომან „ოსტატი და მარგარიტას“ სწორედ კომიკური ელემენტების თარგმანის განხილვა, რადგან ეს საშუალებას მოგვცემს, რაღაც დონეზე განვსაზღვროთ ქართული თარგმანის ორიგინალის მიმართ ადეკვატურობის ხარისხი, გამოვყოთ კომიკურის ის ელემენტები, რომლებიც ქმნიან ყველაზე დიდ სირთულეს თარგმანისათვის, და ასევე გამოვიტანოთ დასკვნა, თუ როგორ გავლენას ახდენს ორიგინალის პრაგმატული პოტენციალის შესაძლო ობიექტური დაკარგვა თარგმანის საერთო ღირებულებაზე.

მოხსენებაში განხილულია მ. ბულგაკოვის ორიგინალურ ნაწარმოებ „ოსტატსა და მარგარიტაში“ და მის ქართულ ენაზე თარგმანის ტექსტში კომიკური ეფექტის შექმნის კომუნიკაციურ-პრაგმატული საშუალებათა სისტემის შეპირისპირებითი აღწერის კვლევის შედეგები. პრაქტიკული ანალიზისათვის აღებული იყო ასი მაგალითი - კომიკური კომპონენტის შემცველი ელემენტები და მათი შესაბამისი ეპიზოდები თარგმანის ტექსტიდან. მოცემული მაგალითების არჩევის კრიტერიუმი მდგომარეობდა მათში კომიკური შინაარსის არსებობა იმის მიუხედავად, თუ რა სახის კომიკურს მიეკუთვნებიან (სასაცილო, ირონია, იუმორი, სატირა) ისინი. შეგროვილი მასალა დავყავით რამდენიმე ნაწილად, კომიზმის სახეობების შესაბამისად: ანტითეზა, ალოგიზმი, კლიშე, მდგომარეობის კომიზმი, ირონია (ავტორის გონებაბამახვილი კომენტარები), სიტყვათა უჩვეულო შეთანხმებები, სიტყვათა თამაში და სხვა. ანალიზის მიზანი იყო ორიგინალის ტექსტში კომიკურობის ელემენტების ადეკვატურობის დადგენა მათ შესაბამის ელემენტებთან თარ-

გმანში. მაგალითები განიხილებოდა ლექსიკურ-სემანტიკური ანალიზის საფუძველზე. ადეკვატურად თარგმნილი მაგალითების შეფარდება არაადეკვატურ მაგალითებთან წარმოდგენილია რიცხობრივი მაჩვენებლებით.

ანალიზმა აჩვენა, რომ ყველაზე რთულად ექვემდებარება თარგმანს მკვეთრი ნაციონალური ელფერის მქონე ელემენტები, ლაკუნების თავისებური სახეობები, ანუ ენის ელემენტები, რომელთაც არ გააჩნია ეკვივალენტები უცხო ენაში. აქედან მოდის ობიექტური შეუძლებლობა კომიკურის იმ კომპონენტთა გადმოცემა, რომლებშიც აღნიშნული ლაკუნები კომიკურის მატარებლები არიან.

ლიტერატურა:

- კიაზიმოვი, გ.** – Kiazimov, G. (2004). Teoria komicheskogo (problema jazykovykh sredstv i priemov) Ваку. [Кязимов, Г. Теория комического (проблема языковых средств и приемов. Баку].
- კომისაროვი, ვ.** – Komisarov, V. (1990). Teoria perevoda (lingvisticheskie aspekty). Moskva. [Комиссаров, В. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва].
- შვეიცერი, ა.** – Schweitzer, A. (1985). Sotsiologicheskie osnovy perevoda // Voprosy jazykoznanija, 5, 15-24. ISSN 0373-658X. [Швейцер, А. Социологические основы теории перевода // Вопросы языкознания, 5. с. 15-24].

At the present stage of development of translatology, it is important to consider various theoretical issues through the prism of pragmatics. According to the definition, pragmatics studies the relationship of linguistic units denoting reality to the one who uses them (the author). Respectively, a work of fiction is an expression of a certain attitude of the author to reality and to himself, and this expression of the author is aimed at achieving a certain effect on the reader. The ability to produce a certain communicative effect,

to carry out pragmatic effects on the receptor, is formed as a result of the author's choice of the content of the message and the way of its expression by linguistic means. It is obvious that the pragmatic potential of a literary text is not something unified, monolithic, but consists of a certain set of text elements, which in their sum, according to the author's intention, begin to influence the reader.

The pragmatic potential of Mikhail Bulgakov's novel "The Master and Margarita" is undoubtedly enormous. At the same time, it is still possible to single out the main intentions of the author, which are leading in the work. And one of the central places in the novel is the comic, therefore it is extremely important that the pragmatic elements of the text containing the comic component are adequately conveyed in the translation text, since the distortion of pragmatic intentions leads both to a misunderstanding of individual situations and to the leveling of the author himself, i.e. to reducing the value of the translation as a whole.

When creating a literary text, the author relies on national, cultural and historical traditions developed by society. When translated, the text "is transposed not only into another language system, but also into the system of another culture". This means that the translation of a work of fiction is not just a re-expression of one work by means of another language, but also an understanding of the specific features of the culture of the original language, an understanding of the meaning of the significant semantic components of the novel and, finally, their reflection by means of another language. Based on this, it seems very important to consider the translation of the comic elements of the novel by M.A. Bulgakov "The Master and Margarita", since this will allow, to some extent, to determine the degree of adequacy of the Georgian translation to the original, highlight those elements of the comic, which are the most difficult for translation, as well as to draw a conclusion about how the possible objective loss of some pragmatic potential of the original affects the overall value of the translation.

The report examines the results of a study on a comparative

description of the system of communicative-pragmatic means of creating a comic effect in the original work of M.A. Bulgakov's "The Master and Margarita" and the text of its translation into Georgian. For practical analysis, 100 examples were selected from the original text - elements containing a comic component - and the corresponding passages of the translated text. The criterion for the selection of these examples was the presence in them of some comic content, regardless of what type of comic it belongs to (funny, irony, humor, sarcasm). The collected material was divided into several parts in accordance with the types of comic: antitheses, illogisms, clichés, comic position, irony (witty comments by the author), an unusual combination of words, wordplay and so on. The purpose of the analysis is to establish the adequacy of the elements of the comic in the original text to the corresponding elements in the translation. Consideration of examples is carried out on the basis of lexical and semantic analysis. The ratio of adequately translated examples to inadequate ones is presented in quantitative terms.

The analysis showed that the most difficult to translate are elements bearing a bright national color, peculiar types of lacunae, i.e. units of a language that do not have direct equivalents in a foreign language. Hence the objective impossibility of conveying those components of the comic, in which these gaps are carriers of comic.

References:

- Kyazimov, G.** (2004). Teoria komicheskogo (problema jazykovykh sredstv i priemov). [Comic theory (problems of linguistic means and techniques). Baku: Takhsil].
- Komisarov, V.** (1990). Teoria perevoda (lingviisticheskie aspekty). [Translation theory (linguistic aspects). Moscow: Visshaya Shkola].
- Schweitzer, A.** (1985). Sotsiologicheskie osnovy perevoda [Sociolinguistic Foundations of Translation, Voprosy jazykoznanija, 5, 15-24. ISSN 0373-658X].